

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่เข้ารับบริการ
จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี

Factors Relating to Extension Needs for Fish Farming of Farmers Received Services
from Saraburi Inland Fisheries Research and Development Center

พวงทอง วันมงคล (Puangtong Wanmongkol)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²
นารีรัตน์ สี่ระสาร (Nareerut Seerasam)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร 3) ความรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร 4) ความพึงพอใจและความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร และ 6) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เข้ารับบริการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี ที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร โคเครน กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.06 ได้จำนวน 159 ราย และทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกร ร้อยละ 55.3 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.84 ปี ร้อยละ 27.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ปวช. มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 3.13 ปี รายได้จากการขายปลาเฉลี่ย 147,058.27 บาท/ปี 2) สภาพการเลี้ยงปลา เกษตรกร ร้อยละ 66.7 มีวัตถุประสงค์เลี้ยงปลาเพื่อทั้งบริโภคและจำหน่าย จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงปลาเฉลี่ย 1.96 คน จำนวนบ่อปลาเฉลี่ย 3.06 บ่อ พื้นที่เลี้ยงปลาเฉลี่ย 2.22 ไร่ 3) เกษตรกรมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาอยู่ในระดับความรู้อย่างมาก และได้รับความรู้ด้านการเลี้ยงปลาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผ่านสื่อออนไลน์ มากกว่าสื่ออื่นๆ 4) เกษตรกรพึงพอใจในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา โดยเฉพาะด้านเจ้าหน้าที่ประมงอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา โดยเฉพาะด้านปัจจัยการผลิตอยู่ในระดับมาก 5) ปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร โดยเฉพาะด้านสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงปลาอยู่ในระดับปานกลาง และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมการเลี้ยงปลาว่าควรจัดหลักสูตรอบรม สัมมนา หรือศึกษาดูงาน ให้ตรงความต้องการของเกษตรกร 6) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ได้แก่ ระดับการศึกษา ความพึงพอใจในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา เพศ โดยเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร และประสบการณ์การเลี้ยงปลามีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามลำดับ

คำสำคัญ การเลี้ยงปลา ความต้องการส่งเสริม เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ffaifay@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Bumpen.Keo@stou.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Nareerut.see@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) social and economic conditions of farmers 2) fish farming conditions of farmers 3) knowledge and knowledge resource about fish farming of farmers 4) satisfaction of needs in the extension of fish farming of farmers 5) problems and suggestions regarding extension guidelines in fish farming of farmers and 6) factors relating to the needs in fish farming extension of farmers. This research was a survey research. The population of this study was farmers who had received the service from Saraburi Inland Aquaculture Research and Development Center with unknown number of farmers. The sample size of 159 people was determined by using Cochran formula with the error value of 0.06 and accidental random sampling method. Data were collected by conducting structured interview. Statistics used for data analysis were such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The results of the study revealed that 1) 55.3% of farmers were male with the average age of 48.84 years old, 27.0% completed high school education or equivalent of vocational certificate, the average experience in fish farming was 3.13 years, the average income from fish farming was 147,058.27 Baht/year. 2) 66.7% of fish farming farmer conditions had the objectives in fish farming for both consumption and distribution, the average labor in fish farming was 1.96 people, the average fish pond was 3.06 ponds, and the average fish farming area was 2.22 Rai. 3) Farmers had the knowledge about fish farming at the high level and received the knowledge regarding fish farming, overall, at the moderate level through online media more than other types of media. 4) Farmers satisfied with in the extension of fish farming especially regarding to fishery officer at the high level and wanted the extension of fish farming especially in the factors of production at the high level. 5) The problems in the fish farming extension especially in the inappropriate area conditions where there was insufficient water for fish farming were at the moderate level. Farmers suggested that there should be the organization of training, seminar, or field trip that met with the needs of farmers. 6) Factors relating to the fish farming extension needs were such as the level of education, satisfaction in the extension of fish farming, gender that had the relevancy at statistically significant level of 0.01. The problem in fish farming extension and the experience in fish farming had the relevancy at the statistically significant level of 0.05 respectively.

Keywords: Fish farming, Extension needs, Fish farming farmer

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

บทนำ

ในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ และการทำประมงที่มีเครื่องมือการทำประมงที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติที่ลดลง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจึงมีความสำคัญเพื่อทดแทนการทำประมงจากธรรมชาติ เนื่องจากความต้องการบริโภคสัตว์น้ำยังคงเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2563 มีผลผลิตการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดเฉลี่ย 471,238 ตัน คิดเป็นมูลค่า 27,560.94 ตามลำดับ (กลุ่มสถิติการประมง, 2565, น. 16) ปลาน้ำจืดที่นิยมเลี้ยงได้แก่ ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลายี่สกเทศ และปลาสวาย เนื่องจากเลี้ยงง่าย โตไว และมีความต้องการบริโภคสูง อีกทั้งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการจำหน่ายผลผลิตผ่านสื่อออนไลน์ รวมทั้งมีการแปรรูป จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรสนใจเลี้ยงปลาเพิ่มขึ้น ประกอบกับภาครัฐมีแผนพัฒนาและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งทางด้านศักยภาพการผลิต การตลาดภายในประเทศและสนับสนุนสร้างโอกาสการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ เพื่อให้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีความยั่งยืน แต่ผลผลิตและมูลค่าจะเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ต้นทุนการผลิตสูง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามสภาวะราคา ตลอดจนการแข่งขันแย่งชิงตลาดของสัตว์น้ำที่นำเข้าจากต่างประเทศ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี เป็นหน่วยงานของกรมประมงที่มีหน้าที่รับผิดชอบการศึกษา ค้นคว้า วิจัยด้านทรัพยากรประมงน้ำจืด และภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) การดำเนินงานโครงการยกระดับมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีแก่เกษตรกร รวมทั้งมีการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้การเลี้ยงสัตว์น้ำจากภาครัฐเพื่อเป็นการสร้างอาชีพและรายได้แก่เกษตรกร และ 2) การดำเนินงานเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตและจำหน่ายสัตว์น้ำพันธุ์ดี มีคุณภาพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ซึ่งพันธุ์สัตว์น้ำนั้นเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญอย่างยิ่งในการเลี้ยงสัตว์น้ำ ลูกพันธุ์สัตว์น้ำดี และราคาถูก ทำให้เกษตรกรสามารถมีโอกาสเข้าถึงได้ง่าย แต่พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาประสบปัญหาการเลี้ยงปลาที่แตกต่างกันหลายด้าน ได้แก่ ขาดการวางแผนการผลิต ขาดความรู้และแหล่งเรียนรู้ที่ถูกต้อง ขาดแคลนลูกพันธุ์ และราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้ขาดแรงจูงใจในการประกอบอาชีพประมง และยังคงมีทัศนคติที่ขาดความเชื่อมั่นในคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

จากปัญหานี้จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่เข้ารับบริการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมการเลี้ยงปลาให้กับเกษตรกรได้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา มีอาชีพที่มั่นคง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเอง และสามารถให้คำแนะนำแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่สนใจและเพื่อนร่วมอาชีพได้ ซึ่งจะเป็นเป้าหมายความสำเร็จของงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจและความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร
6. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

สมมติฐาน

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ความรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลา ความพึงพอใจ และปัญหาของเกษตรกรในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา อย่างน้อย 1 ปัจจัย มีความเกี่ยวข้องกันกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่เข้ารับบริการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากร คือ เกษตรกรที่เข้ารับบริการของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี ที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของโคครัน (Cochran, 1953) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.06 ได้จำนวน 159 ราย สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากเกษตรกรที่เข้ารับบริการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย คำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด ซึ่งแบ่งเป็น 5 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลา ตอนที่ 4 ความพึงพอใจและความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา และ ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence, IOC) ของแบบสัมภาษณ์ ได้ค่า IOC = 0.98 และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ในแต่ละตอนได้ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง 0.95 - 0.98 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 55.3 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.84 ปี มีสถานภาพสมรส และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนเฉลี่ย 4.40 คน ร้อยละ 90.6 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 59.1 ขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ทบ.1) มีประสบการณ์การเลี้ยงปลาเฉลี่ย 4.20 ปี มากกว่าครึ่ง เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และจำนวนการเข้ารับบริการเฉลี่ย 1.37 ครั้ง มีจำนวนแรงงานภายในครัวเรือนเฉลี่ย 2.96 คน มีจำนวนแรงงานในการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 1.96 คน ร้อยละ 27.7 ประกอบอาชีพหลักรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 52.8 ประกอบอาชีพรองเป็นเกษตรกร รายได้ของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 253,867.28 บาท มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 148,741.89 บาท ร้อยละ 99.4 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงปลาเป็นเงินทุนของตนเอง ร้อยละ 94.3 ไม่มีหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลา ร้อยละ 85.5 มีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินตนเอง และมีจำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 4.22 ไร่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

2. สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

เกษตรกร ร้อยละ 47.8 รายได้เป็นสิ่งจูงใจในการเลี้ยงปลา และร้อยละ 66.7 มีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงปลา เพื่อทั้งบริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่าย ร้อยละ 93.1 ใช้แรงงานภายในครัวเรือนทั้งหมด มีจำนวนบ่อเลี้ยงปลาเฉลี่ย 2.44 บ่อ พื้นที่บ่อเลี้ยงปลาเฉลี่ย 2.22 ไร่ ร้อยละ 86.2 ใช้ลูกพันธุ์ปลาจากหน่วยงานกรมประมง ร้อยละ 73.6 เลี้ยงปลานิล ร้อยละ 64.8 ใช้ลูกปลาขนาด 3.1-5.0 เซนติเมตร มีการเลี้ยงปลาจำนวนเฉลี่ย 1.36 รอบ/ปี ร้อยละ 98.1 เลือกลูกปลาที่มีแหล่งน้ำทางไกล จากมลพิษ มีเส้นทางคมนาคม และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 73.0 กำจัดศัตรูของลูกปลาก่อนปล่อยลูกปลาลงเลี้ยง ร้อยละ 83.0 นำลูกปลาปล่อยลงบ่อทันที และร้อยละ 78.6 ไม่มีการอนุบาลลูกปลา ร้อยละ 71.1 ใช้อาหารสำเร็จรูปในการ เลี้ยงปลา ร้อยละ 60.4 ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงปลามากกว่า 6 เดือน ในการจัดการคุณภาพน้ำ ร้อยละ 78.0 ไม่มีการเปลี่ยน ถ่ายน้ำตลอดการเลี้ยง และร้อยละ 61.0 ไม่มีการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาเกิดโรคในปลา ร้อยละ 31.4 กำจัดซากปลาตายด้วยวิธีฝังกลบและโรยปูนขาว และร้อยละ 66.7 ไม่จัดบันทึกระหว่างการเลี้ยงปลาเพราะไม่ทราบวิธี จัดบันทึก ร้อยละ 40.9 ทอยยจับผลผลิต และการจำหน่ายผลผลิต ร้อยละ 25.2 ติดต่อให้พ่อค้า ผู้รวบรวมปลา และแพปลา มา จับผลผลิตที่ฟาร์ม ผลผลิตปลาเฉลี่ย 4,222.98 กิโลกรัม/ปี มีต้นทุนการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 118,561.75 บาท/ปี และมีรายได้จาก การจำหน่ายผลผลิตปลาเฉลี่ย 147,058.27 บาท/ปี

3. ความรู้ และแหล่งความรู้ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

3.1 ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร จากการวัดระดับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาของ เกษตรกร จำนวน 15 ข้อ พบว่า เกษตรกรตอบถูกต้องเฉลี่ย 10.25 ข้อ ในภาพรวมเกษตรกรร้อยละ 57.0 มีระดับความรู้ที่ เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ จากคำถามที่ตอบได้ถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับ แรก ได้แก่ 1) ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงปลา (ร้อยละ 88.1) 2) การกำจัดปลาที่ป่วยเป็นโรคและ ป้องกันการแพร่ระบาดของโรค (ร้อยละ 87.4) และ 3) การใช้น้ำหมักจุลินทรีย์ร่วมกับการเลี้ยงปลา (ร้อยละ 86.8) ตามลำดับ

3.2 แหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมทั้งหมดเกษตรกรได้รับความรู้จาก แหล่งความรู้ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรได้รับความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ มากที่สุด รองลงมา คือ สื่อ กลุ่มกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล และสื่อสารมวลชน ตามลำดับ

4. ความพึงพอใจ และความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

4.1 ความพึงพอใจในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมทั้งหมดเกษตรกรพึงพอใจใน การส่งเสริมการเลี้ยงปลาที่ระดับพึงพอใจมาก โดยเกษตรกรพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกระบวนการ และขั้นตอนการให้บริการ ด้านลูกพันธุ์ปลา ด้านการบริการวิชาการ ด้านการส่งเสริมแบบกลุ่มกิจกรรมด้านการส่งเสริมแบบ รายบุคคล และ ด้านการส่งเสริมแบบมวลชน ตามลำดับ

4.2 ความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมทั้งหมดเกษตรกรมีความต้องการ ในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาที่ระดับความต้องการมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการด้านปัจจัยการผลิต มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความรู้ในการเลี้ยงปลา ด้านการส่งเสริมแบบรายบุคคล ด้านการส่งเสริมแบบกลุ่มกิจกรรม และด้านการส่งเสริมแบบ มวลชน ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

5.1 ปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมทั้งหมดปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรอยู่ที่ระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีปัญหา ด้านสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการเลี้ยงปลา ด้านเงินทุน ด้านการจับผลผลิตและการตลาด ด้านการส่งเสริมแบบมวลชน ด้านการส่งเสริมแบบรายบุคคล และด้านการส่งเสริมแบบกลุ่มกิจกรรม ตามลำดับ

5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมทั้งหมดเกษตรกร เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงปลาระดับมาก โดยเกษตรกรเห็นด้วยใน 5 ประเด็นแรก ได้แก่ 1) ด้านการจัดฝึกอบรม สัมมนา หรือดูงาน ในหลักสูตรให้ตรงความต้องการของเกษตรกร รองลงมาคือ 2) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงปลาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 3) หน่วยงานควรจัดนิทรรศการหรือศูนย์เรียนรู้ด้านการประมงให้เกษตรกร 4) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการทำอาหารธรรมชาติเพื่อลดต้นทุน และ 5) ควรมีการอบรม เผยแพร่ และให้คำแนะนำความรู้การป้องกันและรักษาโรคในปลาแก่เกษตรกร

6. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

ตารางที่ 6.1 วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา (Y)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	t	Sig.
ค่าคงที่	1.849	4.008	
X ₁ = เพศ (ชาย = 1 หญิง = 2)	-0.306	3.294**	0.001
X ₂ = อายุ (ปี)	-0.002	-0.57	0.569
X ₃ = ระดับการศึกษา	0.048	3.317**	0.001
X ₄ = ประสบการณ์การเลี้ยงปลา (ปี)	0.032	2.237*	0.027
X ₅ = จำนวนการเข้ารับการอบรมการเลี้ยงปลา (ครั้ง)	-0.085	-1.27	0.206
X ₆ = จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงปลา (คน)	-0.018	-0.541	0.589
X ₇ = จำนวนบ่อปลา (บ่อ)	0.002	0.406	0.685
X ₈ = ขนาดพื้นที่เลี้ยงปลา (ไร่)	-0.016	-1.364	0.175
X ₉ = ความรู้ด้านการเลี้ยงปลา	0.026	1.314	0.191
X ₁₀ = แหล่งความรู้ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงปลา	0.074	1.018	0.311
X ₁₁ = ความพึงพอใจของเกษตรกรในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา	0.237	2.629**	0.009
X ₁₂ = ปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร	0.159	2.432*	0.016
R ² = 0.385 SEE = 0.566 F = 7.631 Sig. of F = 0.000			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรที่เข้ารับบริการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($F = 7.631$ Sig. of $F = 0.000$) โดยมีอำนาจพยากรณ์ประมาณร้อยละ 38.5 ($R^2 = 0.385$) และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SEE) เท่ากับ 0.566

ซึ่งพบว่า จากตัวแปรอิสระ 15 ตัวแปร มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ประสิทธิภาพการเลี้ยงปลา และปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก 2 ตัวแปร กล่าวคือ เมื่อประสิทธิภาพการเลี้ยงปลา และปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรเพิ่มขึ้น ความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรก็จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และมีตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ระดับการศึกษา เพศ และความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก 2 ตัวแปร กล่าวคือ เมื่อระดับการศึกษา และความพึงพอใจของเกษตรกรในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาเพิ่มขึ้น ความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรก็จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ 1 ตัวแปร กล่าวคือ เมื่อเกษตรกรเป็นเพศหญิง ความต้องการต่อการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรก็จะมีแนวโน้มลดลง โดยมีสมการพยากรณ์ ดังนี้

$$Y = 1.849 - 0.306X_1 - 0.002X_2 + 0.048X_3 + 0.032X_4 - 0.085X_5 - 0.018X_6 + 0.002X_7 - 0.016X_8 + 0.026X_9 + 0.074X_{10} + 0.237X_{11} + 0.159X_{12}$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 48.84 ปี มีสถานภาพสมรส และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับ ชนากาญจน์ ไชยา (2558, น.96) พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52 ปี มีสถานภาพสมรส และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหัวหน้าครอบครัวมักเป็นเพศชาย และมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานที่ต้องใช้แรงงานเป็นหลัก และช่วงอายุเกษตรกรเป็นช่วงวัยทำงาน

เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนเฉลี่ย 4.40 คน ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ส่วนมากทำการขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ทบ.1) มีประสิทธิภาพการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 4.20 ปี ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และจำนวนการเข้ารับการอบรมเฉลี่ย 1.37 ครั้ง ใกล้เคียงกับ วิชชุตม์ แก้วพองคำ (2560, น.19) พบว่า เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน เกษตรกรทุกรายที่เข้าร่วมโครงการฯ มีการขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีประสิทธิภาพการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 4.90 ปี จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันครัวเรือนของเกษตรกรมีขนาดเล็กลงมีสมาชิกอยู่ในช่วงระหว่าง 3-4 คน เกษตรกรเห็นความสำคัญของการขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (ทบ.1) มากขึ้น เป็นเพราะได้รับสิทธิในการเยียวยาเมื่อเกิดภัยพิบัติ และโอกาสในการได้รับการส่งเสริมอาชีพประมง

เกษตรกรมีจำนวนแรงงานภายในครัวเรือนเฉลี่ย 2.96 คน มีจำนวนแรงงานในการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 1.96 คน เกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 148,741.89 บาท ส่วนใหญ่แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงปลามาจากเงินทุนของตนเอง และส่วนใหญ่ไม่มีสภาพหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลา เกษตรกรส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินตนเอง มีจำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 4.22 ไร่ สอดคล้องกับ ศิริพร ศิริโอวาท (2557, น. 28-31) พบว่า เกษตรกรมีแรงงานใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

ครัวเรือนน้อยกว่า 3 คน เกษตรกรมีการเลี้ยงปลาเป็นอาชีพเสริมจากการทำเกษตรกรรมอื่นๆ เช่น ทำนา ทำสวนผลไม้ เป็นต้น รายได้เฉลี่ย 180,012 – 240,000 บาท/ปี ด้านเงินทุนในการเลี้ยงปลา ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองร่วมกับมีการกู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นๆ มีพื้นที่การเลี้ยงปลาประมาณ 3-5 ไร่ การถือครองที่ดินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองทั้งหมด ซึ่งอาจเป็นเพราะการเลี้ยงปลาไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมเลี้ยงเพื่อบริโภคเหลือจากบริโภคถึงจะนำไปจำหน่าย สามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้โดยไม่กระทบอาชีพหลัก และจังหวัดสระบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมมาก อาจมีส่วนทำให้รายได้รวมต่อครัวเรือนสูงในการเลี้ยงในเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนหรือเป็นงานอดิเรกไม่ต้องใช้เงินทุนสูง เกษตรกรจึงไม่จำเป็นต้องกู้ยืมเงิน แต่หากเกษตรกรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจำหน่ายหรือเลี้ยงเชิงพาณิชย์ ก็จำเป็นต้องใช้เงินทุนในการหมุนเวียนที่สูง โดยเฉพาะเงินทุนด้านต้นทุนอาหารปลา

2 สภาพการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากมองรายได้เป็นสิ่งจูงใจในการเลี้ยงปลา และมีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงปลาเพื่อทั้งบริโภคภายในครัวเรือนและจำหน่าย ส่วนใหญ่ใช้แรงงานภายในครัวเรือนทั้งหมด มีจำนวนบ่อเลี้ยงปลาเฉลี่ย 2.44 บ่อ พื้นที่บ่อเลี้ยงปลาเฉลี่ย 2.22 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้ลูกพันธุ์ปลาจากหน่วยงานกรมประมง ส่วนมากเลี้ยงปลานิลมากที่สุด และใช้ลูกปลาขนาด 3.1-5.0 เซนติเมตร สอดคล้องกับ นพดล จันทรมณี (2559, น. 29-30) พบว่า เกษตรกร ส่วนมากมีวัตถุประสงค์หลักในการเลี้ยงปลาเพื่อทั้งบริโภคและจำหน่าย และใช้แรงงานในการเลี้ยงปลานิล น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คน ใช้แรงงานในครัวเรือนทั้งหมด ส่วนใหญ่มีจำนวนบ่อเลี้ยงปลา 1-2 บ่อ และขนาดพื้นที่บ่อ น้อยกว่า 1 ไร่ ส่วนมากซื้อพันธุ์ปลาจากหน่วยงานกรมประมง ขนาดลูกปลาที่ปล่อยเลี้ยง 2-3 เซนติเมตร ส่วนใหญ่เลี้ยงปลากินพืชรวมหลายชนิดในบ่อ เช่น ปลาตะเพียน ปลานิล ปลาไน และปลายี่สกเทศ โดยใช้ลูกพันธุ์ปลาจากการสนับสนุนของหน่วยงานกรมประมง เกษตรกรนิยมเลี้ยงปลากินพืชเป็นหลักเพราะการเลี้ยงปลากินพืชเลี้ยงค่อนข้างง่าย อัตรารอดสูง ต้นทุนอาหารต่ำกว่าปลากินเนื้อ

เกษตรกรมีการเลี้ยงปลาจำนวนเฉลี่ย 1.36 รอบ/ปี การเลือกทำเลในการเลี้ยงปลา ส่วนใหญ่เลือกทำเลที่มีแหล่งน้ำห่างไกลจากมลพิษ มีเส้นคมนาคม และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การเตรียมการก่อนเลี้ยงปลา ส่วนมากกำจัดศัตรูของลูกปลาก่อนปล่อยลูกปลาลงเลี้ยง และส่วนใหญ่นำลูกปลาปล่อยลงบ่อทันที และส่วนมากใช้อาหารสำเร็จรูปในการเลี้ยงปลา และไม่มีจัดการคุณภาพน้ำ และส่วนมากไม่จัดบันทึกระหว่างการเลี้ยงปลา สำหรับการจับผลผลิตจะทยอยจับผลผลิต เกษตรกรนิยมทยอยจับผลผลิต โดยหนึ่งในสามมีการจำหน่ายผลผลิตให้พ่อค้า ผู้รวบรวมปลา และแพปลาจับผลผลิตที่ฟาร์ม ผลผลิตปลาเฉลี่ย 4,222.98 กิโลกรัม/ปี มีต้นทุนการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 118,561.75 บาท/ปี และมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตปลาเฉลี่ย 147,058.27 บาท/ปี สอดคล้องกับ นพดล จันทรมณี (2559, น. 3) พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่เลี้ยงปลาอยู่นอกเขตชลประทาน ในการเตรียมบ่อเลี้ยงของเกษตรกร ส่วนใหญ่ไม่มีตากบ่อหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต และส่วนมากมีการหว่านปูนขาวเพื่อปรับสภาพดินและน้ำ และมีการกรองน้ำเข้าบ่อด้วยมุ้งเขียวตาถี่ เพื่อป้องกันศัตรูของลูกปลา ส่วนมากใช้อาหารเม็ดสำเร็จรูป ระยะเวลาในการเลี้ยงน้อยกว่า 6 เดือน เกษตรกรส่วนใหญ่ทยอยจับผลผลิต ประมาณหนึ่งในสามจำหน่ายให้กับพ่อค้าขายส่ง อาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนมากมีความรู้ด้านการเลี้ยงปลา และชนิดปลาที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นปลากินพืชทำให้สภาพการเลี้ยงจึงคล้ายคลึงกัน

3. ความรู้ และแหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

3.1 ความรู้ด้านการเลี้ยงปลาของเกษตรกร เกษตรกรมีความรู้ด้านการเลี้ยงปลาในระดับมาก โดยประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงปลา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

2) การกำจัดปลาที่ป่วยเป็นโรคและป้องกันการแพร่ระบาดของโรค และ 3) การใช้น้ำหมักจุลินทรีย์ร่วมกับการเลี้ยงปลาตามลำดับ อาจเป็นเพราะข้อคำถามเป็นความรู้พื้นฐานของการเลี้ยงปลา ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ทราบอยู่แล้ว

3.2 แหล่งความรู้ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร เกษตรกรได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรได้รับความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ มากที่สุด ได้แก่ เฟสบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (Youtube) ไลน์(Line) อาจเป็นเพราะในปัจจุบันเกษตรกรสามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ได้ง่ายกว่า สะดวก รวดเร็ว สามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัดเวลาที่ต้องการ และสื่อออนไลน์มีการพัฒนาให้ผู้สูกู้ใช้ง่ายขึ้น

4. ความพึงพอใจ และความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

4.1 ความพึงพอใจในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร เกษตรกรพึงพอใจในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในระดับมาก โดยเกษตรกรพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ มากที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่บริการด้วยความเต็มใจ รวดเร็ว และเอาใจใส่ เจ้าหน้าที่พูดจาสุภาพ อธิบายดี แต่งกายสุภาพ วางตัวเหมาะสม และเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับ อาทิตย์ ทองพิมพ์ (2556, น. 107) พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมาก ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ โดยมีความพึงพอใจจากสภาพปฏิกิริยาของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ

4.2 ความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ การบริการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำ การติดต่อแหล่งพันธุ์ปลา การบริการตรวจวินิจฉัยโรคในปลา แหล่งลูกพันธุ์ปลาที่มีคุณภาพน้ำ ราคาลูกพันธุ์ปลาที่เหมาะสม และการติดต่อหาแหล่งอาหารปลา สอดคล้องกับ อำพล จินตาวงศ์ (2558) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลาภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการมาก ได้แก่ การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต และวิธีการส่งเสริมถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเลี้ยงปลา

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

5.1 ปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีปัญหา ด้านสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ ปริมาณน้ำที่ใช้เลี้ยงปลาไม่เพียงพอ แหล่งน้ำมีคุณภาพน้ำไม่เหมาะสม และปัญหาสภาพดินไม่เหมาะสม อาจเป็นเพราะพื้นที่เลี้ยงปลาของเกษตรกรอยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้ส่วนมากประสบปัญหาปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงปลาในช่วงฤดูแล้ง

5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร เกษตรกรมีข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยเกษตรกรเห็นด้วยใน 3 ประเด็นแรก ได้แก่ 1) ด้านการจัดฝึกอบรมสัมมนา หรือดูงาน ในหลักสูตรให้ตรงความต้องการของเกษตรกร รองลงมาคือ 2) ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงปลาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และ 3) หน่วยงานควรจัดนิทรรศการหรือศูนย์เรียนรู้ด้านการประมงให้เกษตรกร อาจเป็นเพราะการเลี้ยงปลาแต่ละพื้นที่มีความต้องการและปัญหาที่แตกต่างกัน ทำให้การจัดหลักสูตรและเนื้อหาของการอบรมอาจใช้ไม่ได้กับทุกพื้นที่ ควรมีการสำรวจความต้องการก่อนจะทำการจัดหลักสูตรเพื่อให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และความรู้ในการเลี้ยงปลามีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา อาจทำให้เกษตรกรมีความต้องการเสริมองค์ความรู้เพิ่มมากขึ้นเพื่อนำไปปรับใช้กับการเลี้ยงปลาของตนเอง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

6. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร

โดยพบว่ามี 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ประสิทธิภาพการเลี้ยงปลา และปัญหาของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเลี้ยงปลา มี 3 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ระดับการศึกษา เพศ และความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ความสามารถของตัวแปรอิสระต่างๆ ในการอธิบายความผันแปรของความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ดังนี้

1) ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาอาจเป็นเพราะปัจจุบันเกษตรกรรุ่นใหม่มีโอกาสที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้หลากหลายช่องทาง ทำให้มีความต้องการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน คาลอส บุญสุภา, 2559) ขั้นที่ 5 ความต้องการเกี่ยวกับความรู้ (Cognitive needs)

2) ความพึงพอใจในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาอาจเป็นเพราะเกษตรกรมีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ประมงจากการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกร การให้บริการทางวิชาการด้านวิเคราะห์คุณภาพน้ำ และตรวจวินิจฉัยโรคสัตว์น้ำเป็นไปตามแนวคิดของ อเดย์และแอนเดอร์เซน (Aday and Andersen, 1978) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการและความรู้สึกที่ผู้ใช้บริการได้รับจากบริการ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยประเมินระบบบริการว่าได้มีการเข้าถึงผู้ใช้บริการ การศึกษาครั้งนี้ผู้ใช้บริการ คือ เกษตรกรที่เข้ารับการบริการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสระบุรี

3) ปัญหาในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์อาจเป็นเพราะสภาพพื้นที่ในจังหวัดสระบุรีมีความเหมาะสมค่อนข้างน้อย ในช่วงฤดูแล้งทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงปลา สอดคล้องกับรายงานของกรมประมง (2565) พบว่า เขตเหมาะสมเลี้ยงสัตว์น้ำจืดของพื้นที่จังหวัดสระบุรี ร้อยละ 97.45 เหมาะสมเล็กน้อย ร้อยละ 2.55 เหมาะสมปานกลาง และร้อยละ 0.01 เหมาะสมสูง อาจเป็นข้อจำกัดในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาเชิงพาณิชย์ เกษตรกรจึงมีความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในด้านความรู้เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าว

4) ประสิทธิภาพการเลี้ยงปลามีความสัมพันธ์เพราะ เกษตรกรที่มีประสิทธิภาพการเลี้ยงปลาหลายปี ผ่านการประสบความสำเร็จและปัญหาของการเลี้ยงปลากว่าเกษตรกรที่เริ่มเลี้ยง และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เลี้ยงปลาเชิงพาณิชย์ที่มีความต้องการมากในการส่งเสริมการเลี้ยง เนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนและผลตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน คาลอส บุญสุภา, 2559) ขั้นที่ 7 ความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุด

5) เพศของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาอาจเป็นเพราะเพศชายมีความเป็นผู้ประกอบการ เป็นกำลังหลักในการหารายได้สุ่ครอบครัว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1) จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรประสบปัญหาด้านสภาพพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับใช้เลี้ยงปลา และคุณภาพน้ำไม่เหมาะสมต่อการเลี้ยงปลา โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง เกษตรกรควรวางแผนการเลี้ยงปลา ควรหลีกเลี่ยงการปล่อยพันธุ์ปลาในช่วงฤดูแล้งเพื่อลดความเสี่ยงต่อการเสียหาย

2) จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การเลี้ยงปลาแบบยังชีพ เพื่อบริโภคภายในครัวเรือนและผลผลิตที่เหลือนำไปจำหน่ายภายในตลาดท้องถิ่น มีพื้นที่เลี้ยงปลาไม่มากนัก เกษตรกรควรเลือกชนิดพันธุ์ปลาเลือกชนิดปลาที่เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตเร็ว สามารถเลี้ยงด้วยอาหารธรรมชาติได้ และปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงที่เหมาะสมกับพื้นที่เลี้ยงปลา วัตถุประสงค์ และเงินลงทุน

3) จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานตอนปลาย-วัยผู้สูงอายุ เกษตรกรที่เลี้ยงปลาในเชิงพาณิชย์ควรพึ่งพาเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรทุ่นแรงเพื่อทดแทนแรงงานภาคการเกษตร ถึงแม้จะต้องลงทุนในระยะแรกแต่ในมีความคุ้มค่าในการดำเนินงานและลดต้นทุนด้านแรงงานในระยะยาว

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ประมง

1) จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบรายบุคคลในระดับมาก โดยเฉพาะมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่ประมงพบปะเกษตรกรที่บ้านหรือที่ฟาร์ม ดังนั้น เจ้าหน้าที่ประมงควรพบปะเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คำแนะนำ และทราบถึงปัญหาระหว่างการเลี้ยงปลา อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับเกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการประกอบอาชีพประมง

2) จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาด้านเจ้าหน้าที่ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ประมงจึงควรตระหนักถึงการให้บริการที่ดีและจริงใจต่อเกษตรกร เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีของเกษตรกรที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งผลโดยตรงต่อความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ทำให้เกษตรกรมีความต้องการพบปะเจ้าหน้าที่มากขึ้น และยังสะท้อนถึงความต้องการและปัญหาได้ตรงตามที่ต้องการ

3) จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาผ่านสื่อออนไลน์ในระดับเกษตรกร เช่น การให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรผ่านสื่อปานกลาง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรปรับเปลี่ยนวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงปลา ให้มีความสะดวก รวดเร็ว พร้อมให้คำปรึกษาแก่ออนไลน์ หรือการสร้างเครือข่ายทางสังคมออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่างๆ ระหว่างกลุ่มเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ประมง

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความเห็นด้วยอย่างมาก ควรจัดหลักสูตรการประชุม อบรม สัมมนา หรือดูงาน ให้ตรงความต้องการของเกษตรกร ดังนั้น ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่เกษตรกร และประชาชนทั่วไปที่สนใจด้านการเลี้ยงปลาอย่างสม่ำเสมอทุกๆ ปี รวมทั้งการศึกษาดูงานฟาร์มที่ประสบความสำเร็จทั้งระดับยังชีพและเชิงพาณิชย์ เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพประมงให้แก่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ลองปฏิบัติจริง และนำความรู้ไปปรับใช้ในการเลี้ยงปลา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

2) จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลอายุน้อย 16 ปี มีอาชีพนักเรียน และเลี้ยงปลากัด ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดฝึกอบรมด้านการเลี้ยงปลาให้แก่เยาวชน เช่น การเลี้ยงปลาสวยงามขนาดเล็ก อย่างปลากัด เป็นปลาสวยงามประจำชาติที่เลี้ยงง่าย ใช้พื้นที่เลี้ยงน้อย และราคาจำหน่ายต่อตัวค่อนข้างสูง โดยเฉพาะตลาดในต่างประเทศที่มีความต้องการปลาสวยงามของไทยอย่างมาก เยาวชนสามารถหารายได้เสริมระหว่างเรียน

3) หน่วยงานกรมประมง ควรเพิ่มอัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมด้านการประมง ให้ครอบคลุมเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร รวมถึงพัฒนาช่องทางการติดต่อ การบริการให้ขั้นตอน และระยะเวลาการดำเนินการ ที่สะดวก และรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรแบ่งกลุ่มเกษตรกรที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์การเลี้ยง ซึ่งสามารถออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เลี้ยงแบบ ยังชีพ และเลี้ยงเชิงพาณิชย์ เพื่อให้เห็นของประเด็นความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะมี ความสัมพันธ์กันตามวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลา

2.2 ควรศึกษาวิจัยความต้องการในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำตามชนิดพันธุ์และรูปแบบการเลี้ยงแบบ ต่างๆ เช่น การเลี้ยงปลานิลในกระชัง การเลี้ยงปลากินพืชในบ่อดิน การเลี้ยงปลาในบ่อดิน การเลี้ยงกบ เป็นต้น เนื่องจาก สัตว์น้ำแต่ละชนิดมีรูปแบบการเลี้ยง และสภาพการเลี้ยงที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำได้ ตรงตามความต้องการของเกษตรกร

2.3 ควรศึกษาวิจัยด้านต้นทุนการเลี้ยงปลา เนื่องจากเป็นปัญหาที่สำคัญของเกษตรกร โดยเฉพาะต้นทุน ด้านอาหารที่มีสัดส่วนที่สูงที่สุด และเป็นต้นทุนผันแปรที่ปรับตัวสูงขึ้นตลอดเวลา ทำให้ต้นทุนการเลี้ยงปลาของเกษตรกรสูงขึ้น แต่สวนทางกับราคาจำหน่ายผลผลิต ส่งผลโดยตรงต่อผลตอบแทนของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

กรมประมง. (2565). *เขตเหมาะสมเลี้ยงสัตว์น้ำจืด*. สืบค้นจาก <https://agri-map-online.moac.go.th>.

กรมประมง. (2565). *สถิติผลผลิตการเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประจำปี 2563*. เอกสารฉบับที่ 1/2565. กลุ่มสถิติการประมง กองนโยบายและแผนพัฒนาการประมง.

คาลอส บูญสุภา. 2559. ลำดับชั้นความต้องการ 8 ขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2565 จาก <https://sircr.blogspot.com/2016/12/8-maslows-hierarchy-of-needs.html>

ชนากาญจน์ ไชยา. (2558). ความต้องการวิธีการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลานิลของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนารัพยากรชนบท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

นพดล จันทรมณี. (2559). ความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในบ่อดินของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน. เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 1/2559. สำนักงานประมงจังหวัดลำพูน. กรมประมง.

วรวิทย์ รักษาแก้ว (2558). การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงปลาแบบผสมผสานสำหรับเกษตรกรบนพื้นที่ราบสูง กรณีศึกษา: ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนากุมิสังคมอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

-
- วิษุฒม์ แก้วพองคำ. (2560). ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ประมงในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในบ่อดินของจังหวัดตาก. เอกสารวิชาการฉบับที่ 1/2560. สำนักงานประมงจังหวัดตาก. กรมประมง.
- ศิริพร ศิริโอวาท. (2557). ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาต่อสหกรณ์เลี้ยงปลาบ้านต้าเมืองพะเยา จำกัด. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมเกษตร. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อาทิตย์ ทองพิมพ์. (2556). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานโครงการขึ้นทะเบียนพืชเศรษฐกิจ ในอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อำพล จินดาวงศ์. (2558). ความต้องการได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. เอกสารวิชาการฉบับที่ 1/2558. สำนักงานประมงจังหวัดขอนแก่น. กรมประมง. 61 หน้า.

Cochran, W.G. (1953). Sampling Techniques. New York : John Wiley & Sons. Inc.

Maslow, H. (1970). Motivation and personality. New York: Harper and Row.

